

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē niḡamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkīyē ādikāvyaē ayōdhyākāṇḍē

॥ tripañcāśaḥ sargaḥ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

॥ tripañcāśaḥ sargaḥ ॥

śrīrāmēṇa kaikēyītaḥ kausalyāprabhṛtīmaniṣṭasyāśaṅkāṃ
pratipādyā lakṣmaṇasyāyōdhyāyāṃ nivartanāya
prayatnakaraṇaṃ śrīrāmaṃ vinā svīyaṃ
jīvanamasambhavamuktvā lakṣmaṇēna tatra
gamanasyānaṅgīkaraṇaṃ tataḥ śrīrāmēṇa tasmai
vanavāsāyānujñāpradānam

sa taṃ vṛkṣaṃ samāsādya
sandhyāmanvāsya paścimām |
rāmō ramayatāṃ śrēṣṭha
iti hōvāca lakṣmaṇam ॥ 2.53.1 ॥

adyēyaṃ prathamā rātri -
ryātā janapadād bahiḥ |
yā sumantrēṇa rahitā
tāṃ nōtkañṭhitumarhasi ॥ 2.53.2 ॥

jāgartavyamatandribhyā -
madyaprabhṛti rātriṣu |
yōgakṣēmau hi sītāyā
vartētē lakṣmaṇāvayōḥ ॥ 2.53.3 ॥

rātriṃ kathañcidēvēmāṃ
 saumitrē vartayāmahē |
 apavartāmahē bhūmā -
 vāstīrya svayamarjitaiḥ || 2.53.4 ||

sa tu saṃviśya mēdinyāṃ
 mahārhaśayanōcitaḥ |
 imāḥ saumitrāyē rāmō
 vyājahāra kathāḥ śubhāḥ || 2.53.5 ||

dhruvamadya mahārājō
 duḥkhaṃ svapiti lakṣmaṇa |
 kṛtakāmā tu kaikēyī
 tuṣṭā bhavitumarhati || 2.53.6 ||

sā hi dēvī mahārājaṃ
 kaikēyī rājyakāraṇāt |
 api na cyāvayēt prāṇān
 dṛṣṭvā bharatamāgatam || 2.53.7 ||

anāthaśca hi vṛddhaśca
 mayā caiva vinā kṛtaḥ |
 kiṃ kariṣyati kāmātmā
 kaikēyyā vaśamāgataḥ || 2.53.8 ||

idaṃ vyasanamālōkya
 rājñaśca mativibhramam |
 kāma ēvārthadharmābhyāṃ
 garīyāniti mē matiḥ || 2.53.9 ||

kō hyavidvānapi pumān
 pramadāyāḥ kṛtē tyajēt |
 chandānuvartinaṃ putraṃ
 tātō māmiva lakṣmaṇa || 2.53.10 ||

sukhī bata subhāryaśca
 bharataḥ kēkayīsutaḥ |
 muditān kōsalānēkō
 yō bhōkṣyatyadhirājavat || 2.53.11 ||

sa hi rājyasya sarvasya
 sukhamēkaṃ bhaviṣyati |
 tātē tu vayasātītē
 mayi cāraṇyamāśritē || 2.53.12 ||

arthadharmau parityajya
 yaḥ kāmamanuvartatē |
 ēvamāpadyatē kṣipraṃ
 rājā daśarathō yathā || 2.53.13 ||

manyē daśarathāntāya
 mama pravṛājanāya ca |
 kaikēyī saumya samprāptā
 rājyāya bharatasya ca || 2.53.14 ||

apīdānīm tu kaikēyī
 saubhāgyamadamōhitā |
 kausalyāṃ ca sumitrāṃ ca
 sā prabādhēta matkṛtē || 2.53.15 ||

mātāsmatkāraṇād dēvī
 sumitrā duḥkhamāvasēt |
 ayōdhyāmita ēva tvaṃ
 kālē praviśa lakṣmaṇa || 2.53.16 ||

ahamēkō gamiṣyāmi
 sītayā saha daṇḍakān |
 anāthāyā hi nāthastvaṃ
 kausalyāyā bhaviṣyasi || 2.53.17 ||

kṣudrakarmā hi kaikēyī
 dvēṣādanyāyamācarēt |
 paridadyāddhi dharmajña
 garaṃ tē mama mātaram || 2.53.18 ||

nūnaṃ jātyantarē tāta
 striyaḥ putrairviyōjitāḥ |
 jananyā mama saumitrē
 tadadyaitadupasthitam || 2.53.19 ||

mayā hi cirapuṣṭēna
 duḥkhasaṃvardhitēna ca |
 viprayujyata kausalyā
 phalakālē dhigastu mām || 2.53.20 ||

mā sma sīmantinī kāci -
 jjanayēt putramīdṛśam |
 saumitrē yō'hamambāyā
 dadmi śōkamanantakam || 2.53.21 ||

manyē prītiviśiṣṭā sā
 mattō lakṣmaṇa sārikā |
 yattasyāḥ śrūyatē vākyam
 śuka pādamarērdaśa || 2.53.22 ||

śōcantyāścālpabhāgyāyā
 na kiñcidupakurvātā |
 putrēṇa kimaputrāyā
 mayā kāryamarindama || 2.53.23 ||

alpabhāgyā hi mē mātā
 kausalyā rahitā mayā |
 sētē paramaduḥkhārtā
 patitā śōkasāgarē || 2.53.24 ||

ēkō hyahamayōdhyāṃ ca
 pṛthivīm cāpi lakṣmaṇa |
 tarēyamiṣubhiḥ kruddhō
 nanu vīryamakāraṇam || 2.53.25 ||

adharmabhayabhītaśca
 paralōkasya cānagha |
 tēna lakṣmaṇa nādyāha -
 mātmanamabhiṣēcayē || 2.53.26 ||

ētadanyacca karuṇam
 vilapya vijanē bahu |
 aśrupūrṇamukhō dīnō
 niśi tūṣṇīmupāviśat || 2.53.27 ||

vilāpōparataṃ rāmaṃ
 gatārciṣamivānalam |
 samudramiva nirvēga -
 māśvāsayata lakṣmaṇaḥ || 2.53.28 ||

dhruvamadya purī rāma
 ayōdhyā'yudhināṃ vara |
 niṣprabhā tvayi niṣkrāntē
 gatacandrēva śarvarī || 2.53.29 ||

naitadaupayikaṃ rāma
 yadidaṃ paritapyasē |
 viṣādayasi sītāṃ ca
 māṃ caiva puruṣarṣabha || 2.53.30 ||

na ca sītā tvayā hīnā
 na cāhamapi rāghava |
 muhūrtamapi jīvāvō
 jalānmatsyāvivōddhṛtau || 2.53.31 ||

nahi tātaṃ na śatrughnaṃ
 na sumitrāṃ parantapa |
 draṣṭumicchēyamadyāhaṃ
 svargaṃ cāpi tvayā vinā || 2.53.32 ||

tatastatra samāsīnau
 nātidūrē nirīkṣya tām |
 nyagrōdhē sukṛtāṃ śayyām
 bhējātē dharmavatsalau || 2.53.33 ||

sa lakṣmaṇasyōttamapuṣkalaṃ vacō
niśamya caivaṃ vanavāsamādarāt |
samāḥ samastā vidadhē parantapaḥ
prapadya dharmam sucirāya rāghavaḥ || 2.53.34 ||

tatastu tasmin vijanē mahābalau
mahāvanē rāghavavaṃśavardhanau |
na tau bhayaṃ sambhramamabhyupēyatu -
ryathaiva siṃhau girisānugōcarau || 2.53.35 ||

|| ityārṣē śrīmadrāmāyaṇē vālmīkīyē ādikāvyē
ayōdhyākāṇḍē tripaṅcāśaḥ sargaḥ ||